

Sygn. akt II UK 8/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku J. J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.

o wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 marca 2018 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 22 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

I. oddala skargę kasacyjną,

**II. r. pr. M. Z. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w (...) 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu
kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu w
postępowaniu kasacyjnym, przy czym kwotę tą należy
podwyższyć o stawkę podatku VAT.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 22 czerwca 2016 r. oddalił apelację skarżącego wnioskodawcy J. J. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 29 września 2015 r., którym oddalono jego odwołanie od decyzji pozwanego z 18 maja 2015 r. i z 17 czerwca 2015 r. Pierwszą decyzją przyznano wnioskodawcy emeryturę od kwietnia 2015 r. na podstawie art. 27 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (dalej „ustawa” albo „ustawa emerytalna”). Drugą decyzją przeliczono emeryturę z urzędu. Staż emerytalny wynoszący 17 lat i 6 miesięcy uzupełniono ubezpieczeniem rolniczym (art. 10 ustawy emerytalnej). Wnioskodawca miał ubezpieczenie pracownicze od 1 października 1966 r. do 8 listopada 1982 r. i ubezpieczenie rolnicze od lipca 1977 r. do 20 kwietnia 2015 r. Emeryturę ustalono na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej (część socjalną $24\% \times 3.308,33 \text{ zł} = 794 \text{ zł}$). Z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie rolnicze doliczono 332,37 zł, co skorygowano z urzędu (decyzją z 17 czerwca 2015 r.) do kwoty 348,92 zł. Spór dotyczył wysokości emerytury. Skarżący zarzucał niewłaściwe uwzględnienie w wysokości emerytury stażu rolnego (składkowego).

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia odwołania wnioskodawcy wskazał, że niska emerytura (niż się spodziewał) wynika nie z wadliwości decyzji „ile z nierozumienia przepisów dotyczących ustalania wysokości świadczenia”. Ubezpieczony urodził się w 1944 r. Emeryturę ustala się zgodnie z przepisami ustawy emerytalnej (art. 27, 5, 6, 7, 53, 10). Krótszy niż wymagany staż emerytalny został uzupełniony do 25 lat okresem ubezpieczenia rolniczego (art. 10 ustawy emerytalnej). W sytuacji wnioskodawcy wysokość emerytury ustalono zgodnie z art. 53 i 56 ustawy emerytalnej. Kwota bazowa wynosiła 3.308,33 zł (art. 19 – przyjęta do ustalenia części socjalnej emerytury). Sąd zgodził się z pozwanym, że nie można było ustalić podstawy wymiaru emerytury w sposób określony w art. 15, gdyż wnioskodawca miał jedynie 17 lat i 6 m-cy (210 m-cy) zatrudnienia i po 8 listopada 1982 r. nie pozostawał w ubezpieczeniu pracowniczym. Organ rentowy zatem słusznie ustalił wysokość świadczenia tylko w oparciu o przepis art. 53 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 19, to jest bez uwzględnienia części składkowej i nieskładkowej emerytury. Wobec niewykazania 25-letniego okresu składkowego i

nieskładkowego i uzupełnienia brakującego okresu ubezpieczeniem rolniczym pozwany „dokonał zwiększenia rolnego świadczenia w myśl art. 56 ust. 1 i 3 ustawy emerytalnej”.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji wnioskodawcy przyjął ustalenia i rozważania Sądu Okręgowego. Stwierdził brak podstaw do uwzględnienia okresu pracy w gospodarstwie rolnym (38 lat) jako składkowego w systemie powszechnym. W sprawie zastosowanie miała sytuacja uregulowana w art. 56 ust. 1 ustawy emerytalnej. Emerytura podlegała zwiększeniu o tzw. część składkową emerytury rolniczej. Nie można było ustalić podstawy wymiaru emerytury w sposób określony w art. 15 ust. 1 ustawy emerytalnej. Za uzasadnione należało uznać ustalenie wysokości emerytury z ograniczeniem do wyliczenia tzw. części socjalnej (art. 53 ustawy emerytalnej).

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego: 1) art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że okres od 1977 r. do 2015 r., kiedy ubezpieczony pracował w gospodarstwie rolnym i podlegał ubezpieczeniu rolników, za który opłacał przewidziane w odrębnych przepisach składki, nie jest uwzględniany przy obliczaniu wysokości emerytury ubezpieczonemu, jak okresy składkowe; 2) art. 56 ust. 1 w związku z art. 53 ust. 1 ustawy emerytalnej poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że przy ustalaniu prawa do emerytury oraz jej wysokości nie uwzględnia się proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych okresu podlegania przez ubezpieczonego w latach 1977-2015 ubezpieczeniu społecznemu rolników i opłacania przez niego z tego tytułu stosownych składek, a wskazany mechanizm należy zastosować jedynie do ustalenia części socjalnej emerytury; 3) art. 56 ust. 4 w związku z art. 56 ust. 1 i art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że ubezpieczonemu przysługuje jedynie prawo do zwiększenia emerytury za okres opłacania w latach 1977-2015 składek na Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników, podczas gdy wskazany okres powinien uzupełnić okresy składkowe i nieskładkowe ubezpieczonego wpływając

tym samym na zwiększenie wysokości świadczenia emerytalnego ponad tzw. część socjalną emerytury.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne i dlatego została oddalona.

Na wyliczoną skarżącemu emeryturę składa się część socjalna (24% kwoty bazowej) i część składkowa emerytury ustalona według przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Skarga kasacyjna podlega rozpoznaniu, tylko w granicach zarzutów jej podstaw (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Podkreśla się to, gdyż skarżący nie zarzuca naruszenia art. 15 ustawy emerytalnej. Nie ustalono podstawy wymiaru emerytury, albowiem nie zostały spełnione warunki do jej ustalenia z art. 15 ustawy emerytalnej. Skarżący nie ma podstawy wymiaru składek w okresie kolejnych 10 lat w okresie 20 lat przed wnioskiem o emeryturę, ani podstawy wymiaru w okresie 20 lat kalendarzowych (art. 15 ust. 1 i 6).

Z prawa wyboru okresu przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru na zasadach określonych w art. 15 ust. 6 nie może skorzystać osoba podlegająca ubezpieczeniu przez okres krótszy niż 20 lat - wyrok Sądu Najwyższego z 20 grudnia 2006 r., I UK 201/06. Okresy ubezpieczenia społecznego rolników nie są równoważne w tym zakresie z okresami ubezpieczenia społecznego w systemie powszechnym. Są to odrębne systemy i dlatego w wyroku Sądu Najwyższego z 9 lutego 2010 r., I UK 274/09, stwierdzono, odnosząc się do art. 15 ust. 6, że przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury nie uwzględnia się lat kalendarzowych, w których ubezpieczony podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Brak podstawy wymiaru emerytury tłumaczy jej wysokość. Nie pozwala ustalić tzw. części stażowej emerytury, liczonej od podstawy wymiaru a zależnej od długości okresów składkowych i nieskładkowych (art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy emerytalnej).

Zależność ta nie ulega zmianie w przypadku stosowania art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, czyli uzupełnienia brakującego stażu emerytalnego okresem ubezpieczenia społecznego rolników.

Nie jest zatem zasadny pierwszy zarzut skargi, gdyż okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach

składki, nie są okresami składkowymi w rozumieniu art. 6 tej ustawy. W przeciwnym razie regulacja z art. 10 ust. 1 byłaby zbędna. Pozwala jedynie uzupełnić powszechne okresy składkowe i nieskładkowe okresem ubezpieczenia społecznego rolników, w zakresie niezbędnym do okresu wymaganego do emerytury. Tylko w tym znaczeniu okresy te zastępują okresy wymagane w systemie powszechnym do przyznania emerytury.

Okresy ubezpieczenia społecznego rolników mają wpływ na wysokość emerytury ze względu na regulacje z art. 56 ust. 1 i ust. 3 albo ust. 4 ustawy emerytalnej.

Skarżący niezasadnie zakłada, że przepis art. 10 jest samodzielną podstawą do ustalenia wysokości emerytury. Wysokość emerytury ustala się z uwzględnieniem art. 53 i 56 ustawy. Jednak przy braku podstawy wymiaru emerytury nie można obliczyć zwiększenia stażowego, wedle algorytmu z art. 56 ust. 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy emerytalnej. Obliczenie to za punkt odniesienia ma podstawę wymiaru emerytury, której w sprawie nie można było ustalić. Z tych przyczyn nie jest zasadny drugi zarzut skargi, gdyż wskazane w nim przepisy nie zostały naruszone.

Nie jest uprawniony zarzut „selektywnego” zastosowania przez Sąd art. 10 ust. 1 ustawy emerytalnej. Skarżący pomija, iż przepis ten wyraźnie zastrzega stosowanie art. 56 ustawy przy obliczaniu wysokości emerytury. Błędne jest założenie o samodzielnym znaczeniu regulacji z art. 10 ust. 1 jako podstawy wysokości emerytury, która zrównywałaby przy tym okresy ubezpieczenia społecznego rolników z okresami ubezpieczenia w systemie powszechnym. Regulacja ta określa uprawnienie, czyli możliwość uzupełnienia okresami rolnymi stażu wymaganego do emerytury. Natomiast wyliczenie emerytury z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia rolniczego to domena regulacji z art. 56 ust. 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 2 ustawy. Skarżący nie ma okresów składkowych pozwalających na ustalenie podstawy wymiaru. Z tego powodu uzupełniający okres ubezpieczenia społecznego rolników 7 lat i 6 miesięcy nie decydował o wysokości emerytury jako okres składkowy zgodnie z algorytmem z art. 53 ust. 1 pkt 2 w związku art. 10 ust. 1 i art. 56 ust. 1 ustawy. Z tej samej przyczyny o wysokości emerytury nie decydował okres składkowy 17 lat i 6

miesiący ubezpieczenia powszechnego (pracowniczego). Innymi słowy art. 56 ust. 1 nie został pominięty, gdyż nie było podstawy (podstawy wymiaru emerytury) do jego stosowania, czyli do ustalenia zwiększenia stażowego liczonego od podstawy wymiaru. Art. 53 ust. 1 pkt 1 pozwalał ustalić jedynie część socjalną emerytury. Dodać jedynie należy, że gdyby były spełnione warunki do ustalenia podstawy wymiaru, to wysokość emerytury ustala się w określonej proporcji, jako udział okresów składkowych i nieskładkowych w sumie okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym (art. 56 ust. 1). Okresy społecznego ubezpieczenia rolniczego wpływają więc na wysokość emerytury, jednak samodzielną podstawą nie jest tylko art. 10 ust. 1, choć stanowi o „obliczaniu jej wysokości” (emerytury), lecz regulacje z art. 56 (co art. 10 sam zastrzega) w związku z art. 53 ustawy emerytalnej.

Sąd nie naruszył art. 56 ust. 4 ustawy, gdyż przepis ten nie miał w sprawie zastosowania. Dotyczy innej sytuacji, niż w sprawie skarżącego. Niezasadnie skarżący podaje w skardze, iż *„Sąd Apelacyjny ustalił, że Ubezpieczonemu przysługuje jedynie zwiększenie określone w art. 56 ust. 4 ...”*. Przepis ten ma zastosowanie, jeżeli staż emerytalny (okresy składkowe i nieskładkowe) nie został uzupełniony okresami rolnymi z art. 10 ustawy. Skarżący nie miał wystarczającego ubezpieczenia w systemie powszechnym, dlatego uzupełnienie było konieczne. Zastosowanie miał art. 56 ust. 1. Wówczas ubezpieczony otrzymuje kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, czyli na podstawie art. 56 ust. 3. Nie ma więc prawa do zwiększenia z art. 56 ust. 4. Są to odrębne (ze względu na sytuacje) regulacje i dlatego przysługuje świadczenie rolne z art. 56 ust. 3 (w związku z ust. 1) albo z art. 56 ust. 4. W sytuacji skarżącego spełniała się pierwsza podstawa. Pozwany wyliczył kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury rolniczej i skarżący nie kwestionuje wyliczenia jej wysokości.

Reasumując, skarżący nie ma okresów składkowych pozwalających na ustalenie podstawy wymiaru zgodnie z warunkami z art. 15 ust. 1 albo ust. 6 ustawy. Wówczas emerytura ustalona z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia społecznego rolników (art. 10 ust. 1) nie ma zwiększenia z art. 56 ust. 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3, czyli pochodnego od podstawy wymiaru emerytury.

Emeryturę zwiększa się na podstawie art. 56 ust. 3 o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników (...).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie § 4 ust. 3, § 15 ust. 2, § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

r.g.